

Norgeskonferansen
Innovasjon Norge, Lierne 23.august 2018

Regional næringsutvikling og samarbeid om næringspolitikk mellom kommuner

Forsker Knut Onsager
NIBR/OsloMet

NIBR

By- og region-
forsknings-
instituttet

OSLOMET

Tema i presentasjonen

1. *Generelle utviklingstrekk og utfordringer*
2. *Hvorfor er regionalt nivå viktig for næringsutvikling – og hva slags nivå er særlig relevant for en stedsbasert regional næringspolitikk ?*
3. *Noen forhold hemmer og fremmer regionalt samarbeid om næringsutvikling mellom kommuner ?*
4. *Konklusjoner*

1. *Generelle utviklingstrekk og utfordringer*

Generelle utfordringer og muligheter for økt verdiskaping og sysselsetting framover:

➤ *Makroendringer og rammevilkår:*

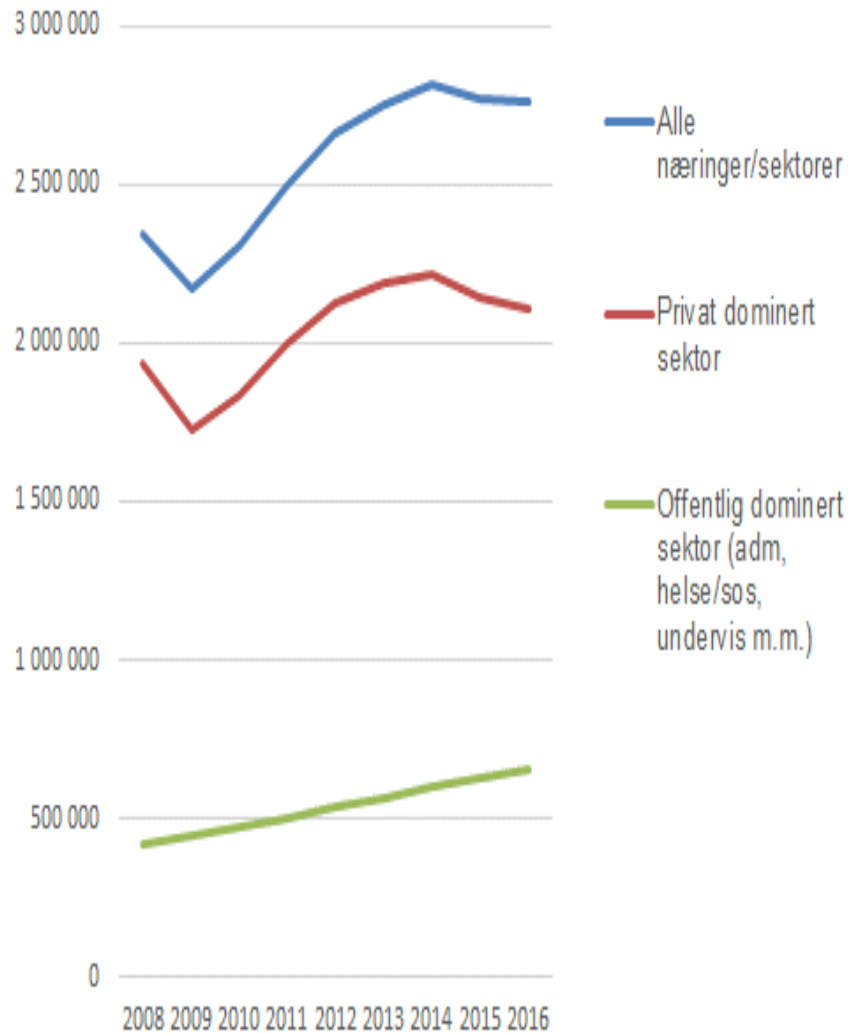
- **Globalisering, kunnskapsøkonomi og ny teknologi**
- **Bærekraft, grønt skifte og redusert oljeavhengighet**
- **Demografiske endringer** (aldring, migrasjon, arbeidskraft- og kompetansetilgang)
- **Økt regionalt utviklingsansvar** (langvarig tendens innen kunnskap/innovasjon/næring, nye fylker og oppgaver, kommuner/kommuneregioner)

➤ *Behovet for økt verdiskaping, flere arbeidsplasser og nyskaping, stiller økende krav til regional innovasjons- og utviklingsevne i hele landet. Dette igjen krever utvikling av en mer stedsbasert, skreddersydd nærings- og innovasjonspolitikkk tilpasset ulike regioners fortrinn og potensialer.*

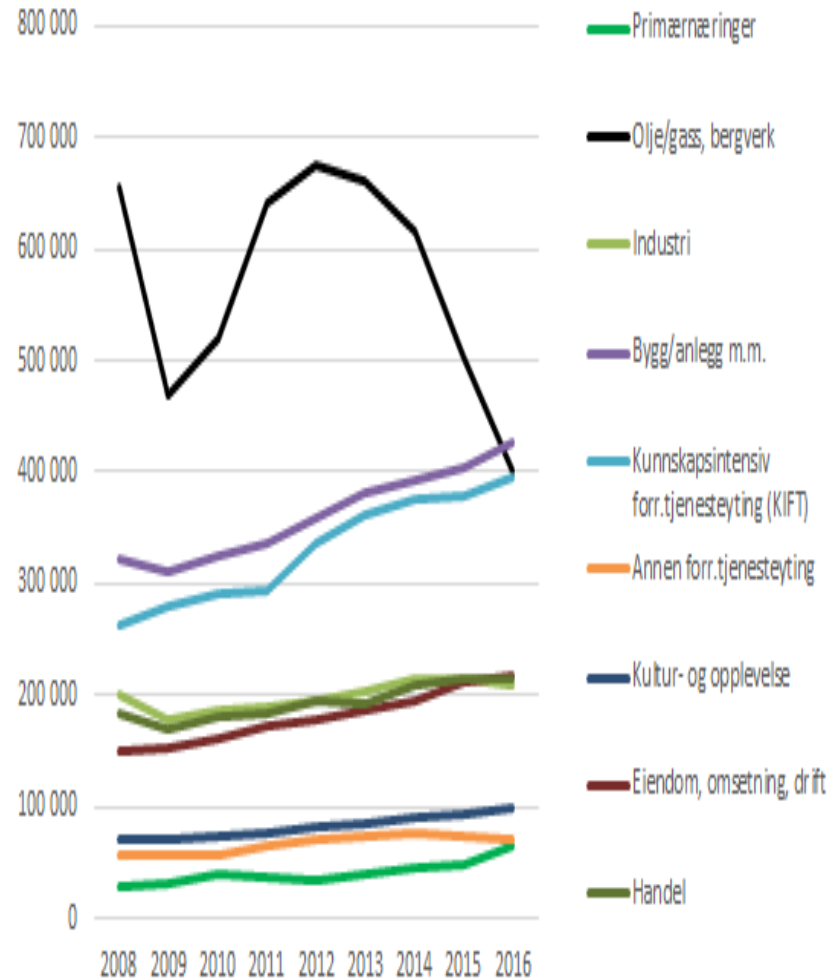
Utvikling i verdiskaping

(BPO – mill.kr., lp.priser) (SSB)

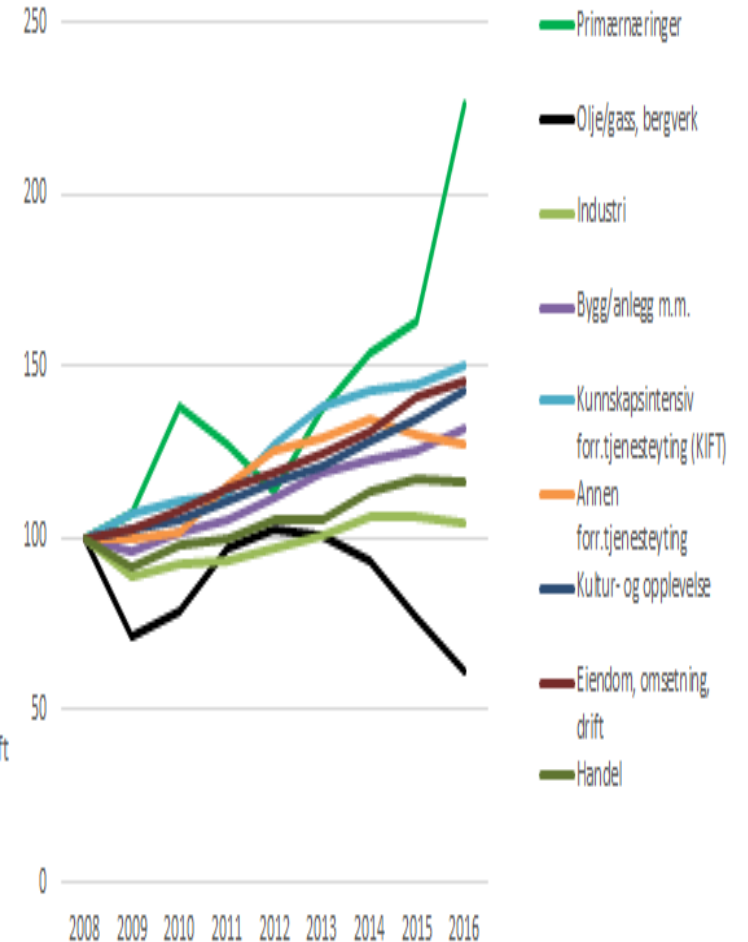
Totalt og hovedsektorer (abs)

Privat sektor (abs)

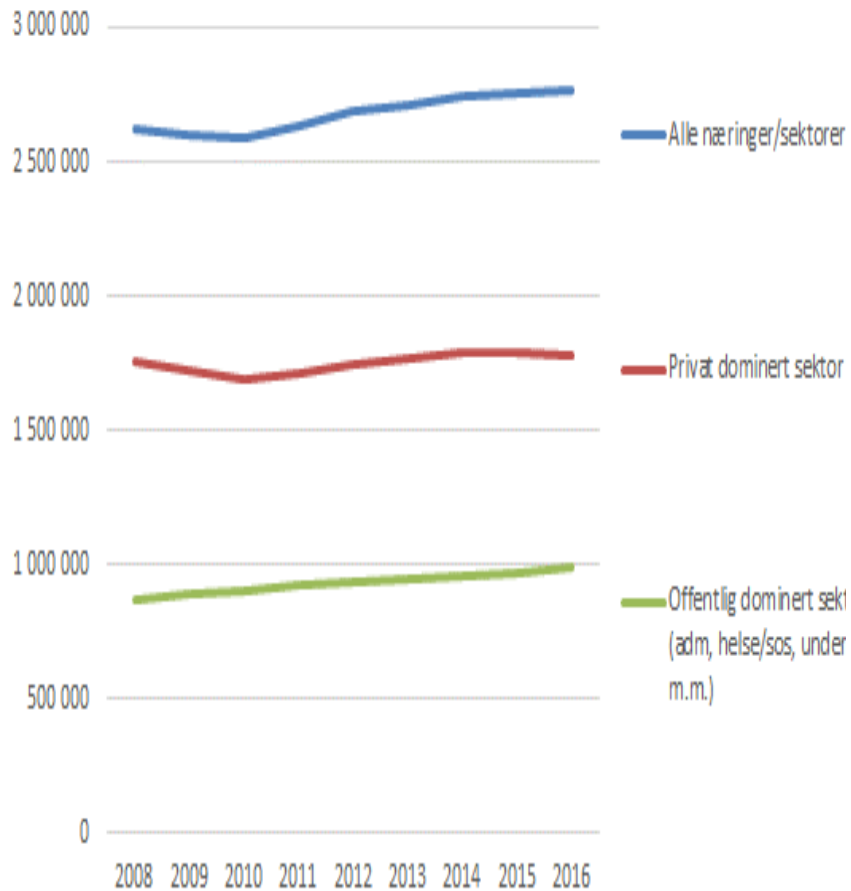

Privat sektor (rel)

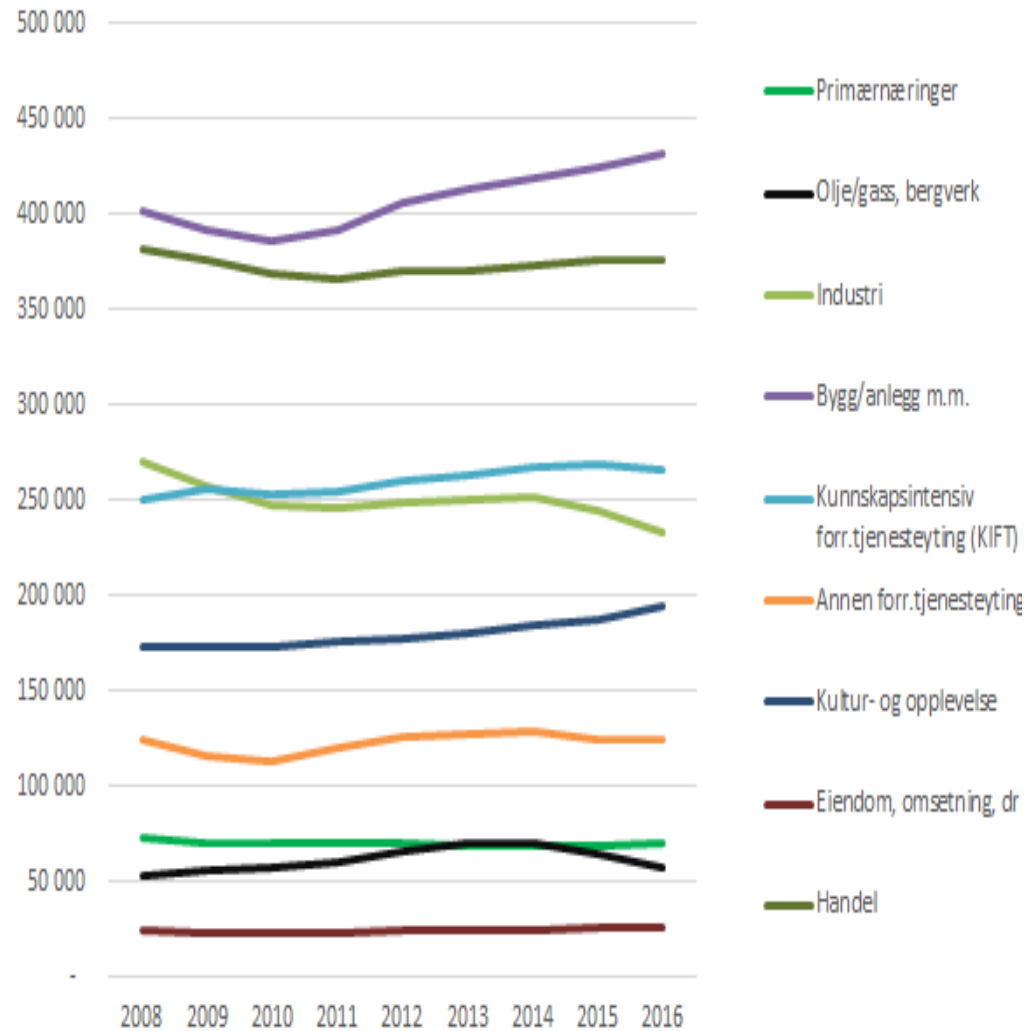

Utvikling i sysselsatte (SSB)

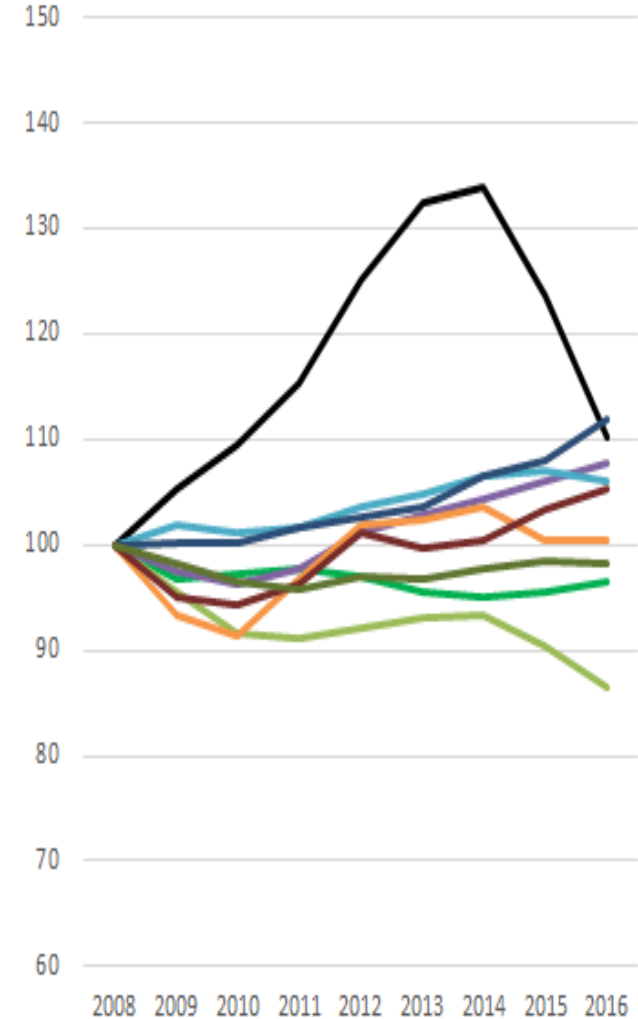
Totalt og hovedsektorer (abs)

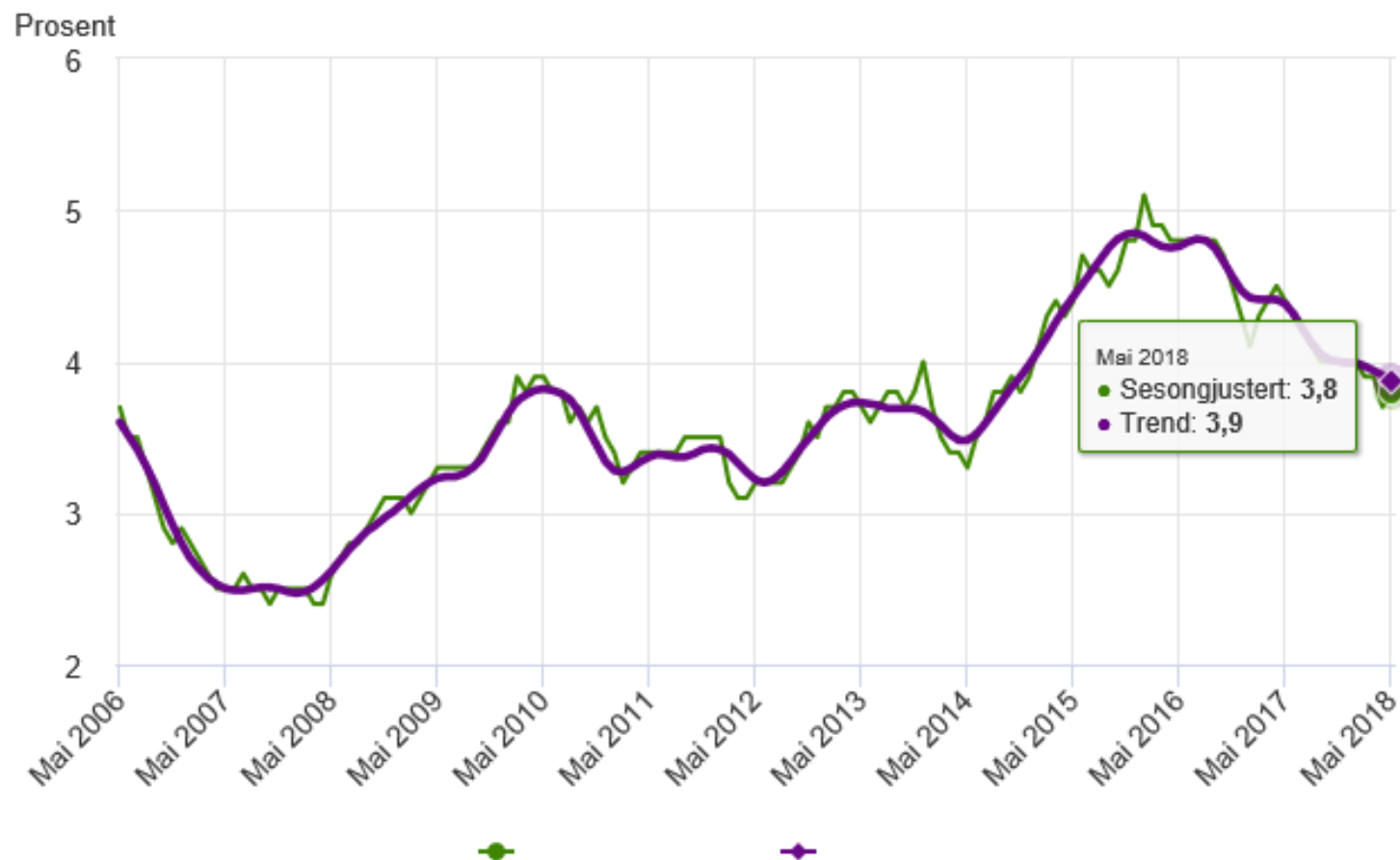
Privat sektor (abs)

Privat sektor (rel)

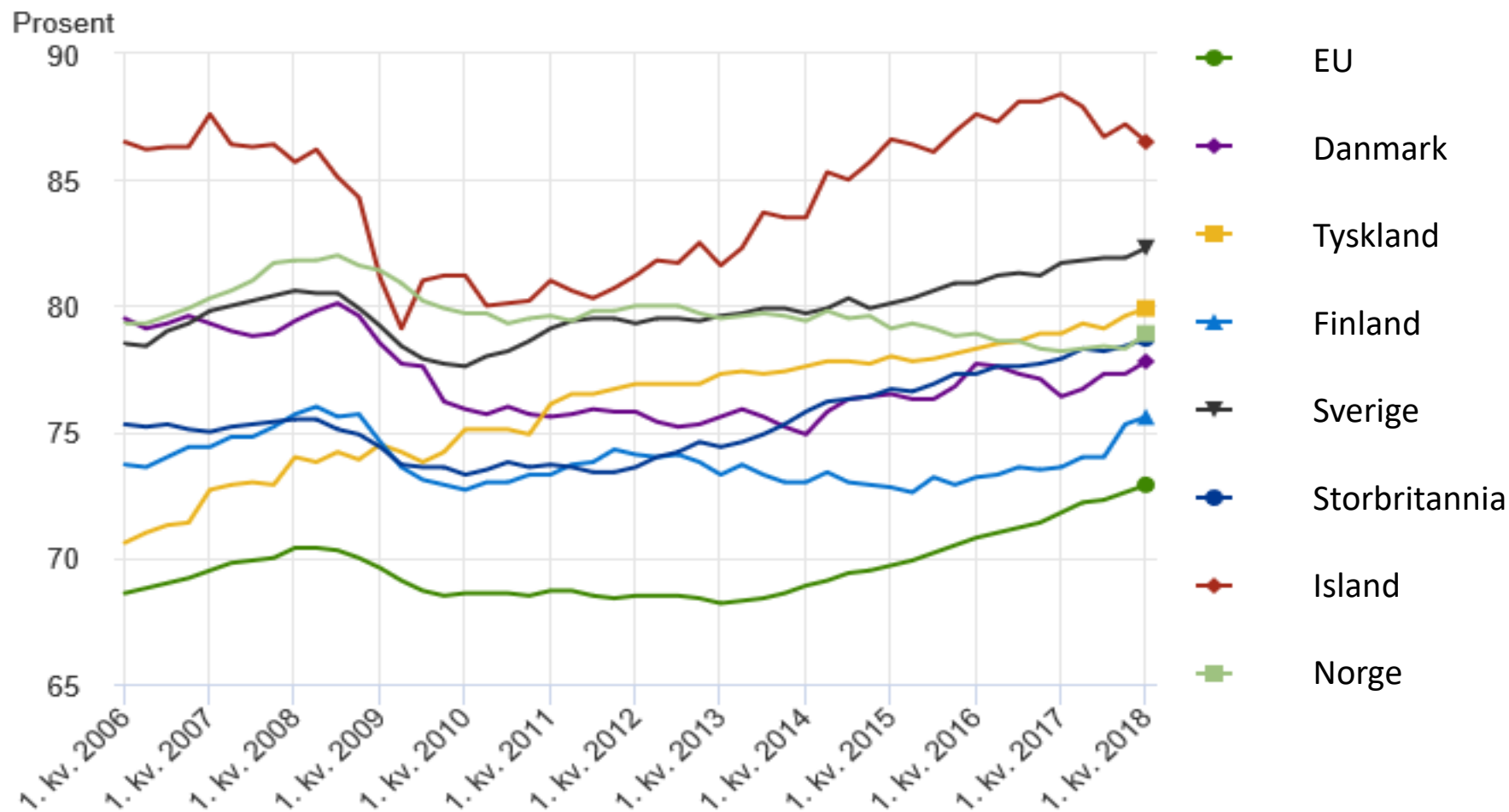

Figur 1. Arbeidsløyse (AKU). Sesongjusterte tal og trend. Tremånaders glidande gjennomsnitt. Prosent av arbeidsstyrken

Kjelde: Arbeidskraftundersøkinga, sesongjusterte tal, Statistisk sentralbyrå.

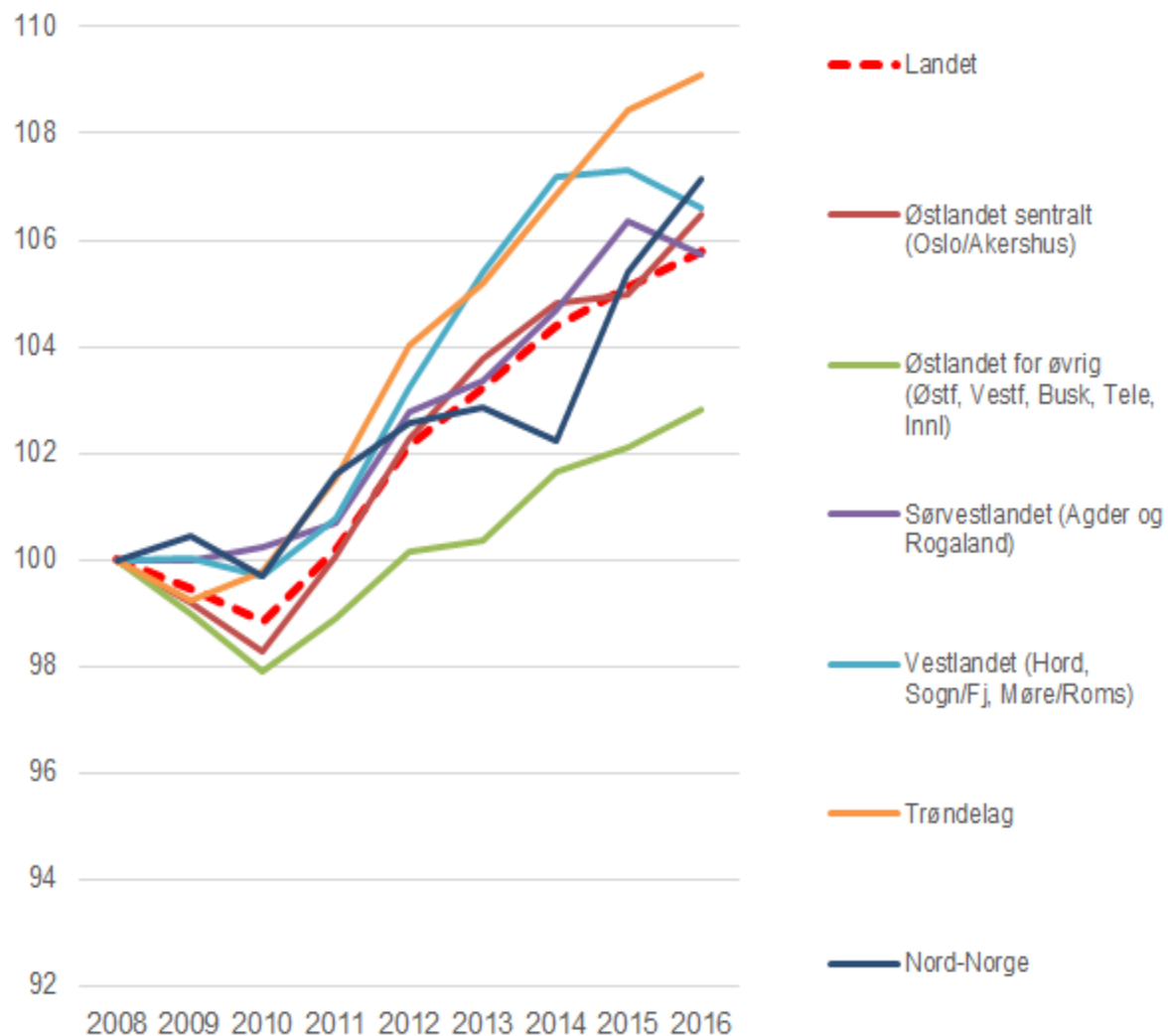
Figur 4. Sysselsette (20-64 år) i prosent av befolkninga i utvalde land.
Sesongjusterte tal

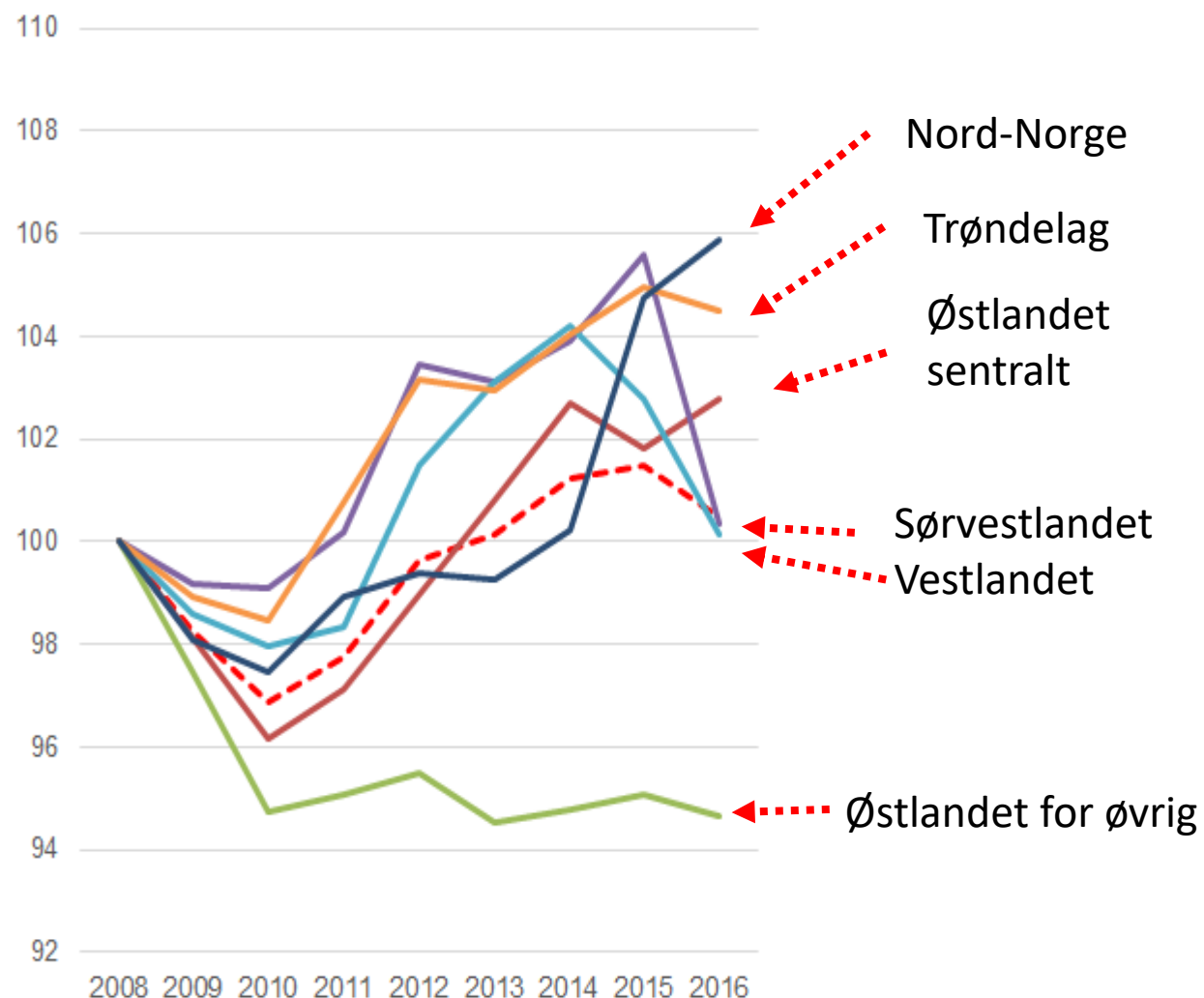
Kjelde: Eurostat.

Regionale utviklingstrekk 1: *sysselsetting i landsdeler*

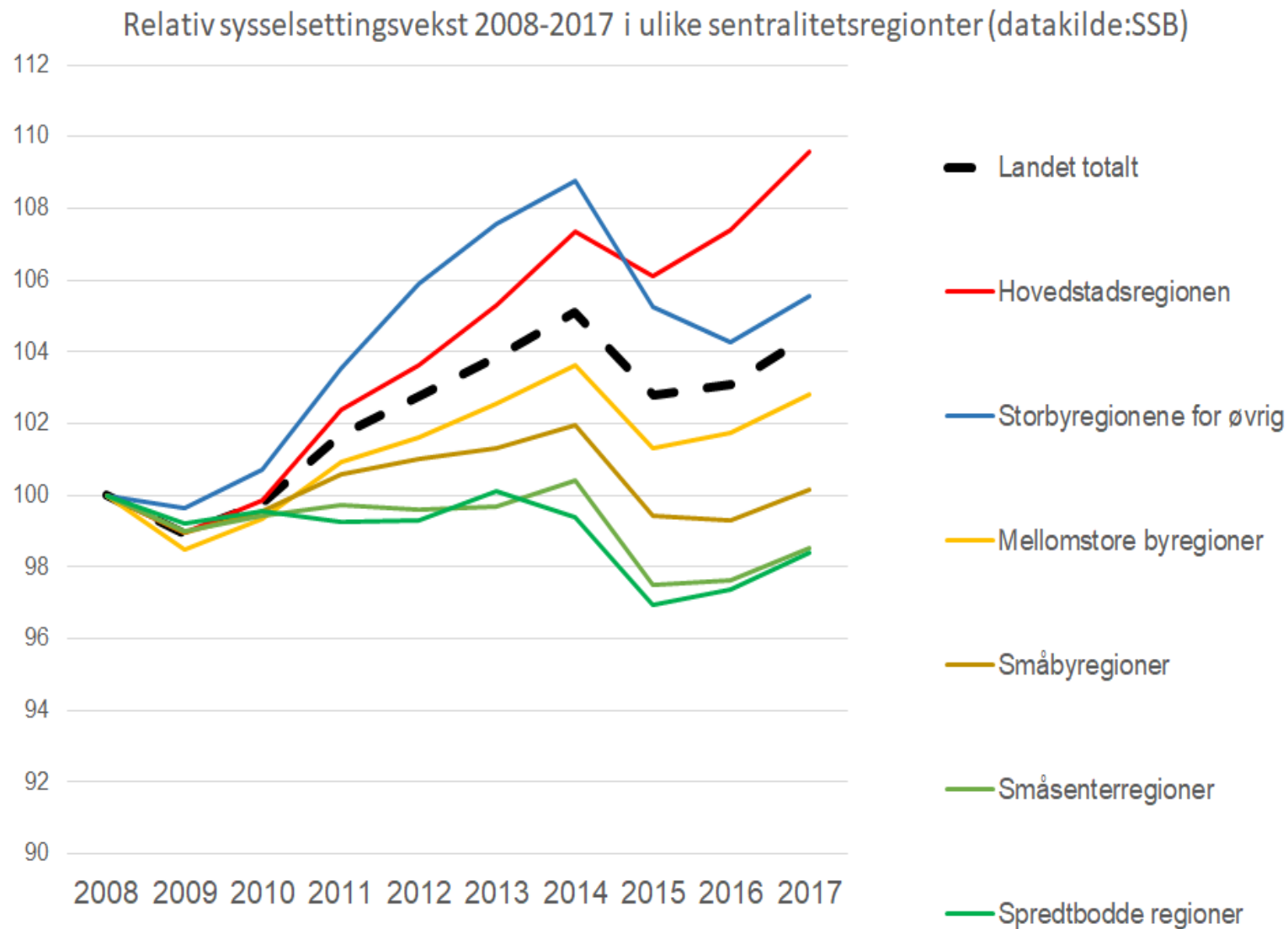
Relativ utvikling i *total* sysselsetting
(2008=100) (Datakilde:SSB)

Relativ utvikling i *privat sektor* (ekskl. BA, transport)
(2008=100) (Datakilde:SSB)

Regionale utviklingstrekk 2: total sysselsetting i sentralitetsregioner

*2. Hvorfor er regionalt nivå viktig for næringsutvikling –
og hva slags nivå er særlig relevant for en
stedsbasert regional
næringspolitikk ?*

2.1 Perspektiver på regional næringsutvikling og politikk:

- A. Eksportdrevet vekst
- B. Attraksjonskraft
- C. Innovasjon og innovasjonssystem

A. Eksportdrevet vekst

- Basis- og besøksnæringer (primær, industri, reiseliv) - viktige regionale ringvirkninger
- Regionale næringer og tjenester (bygg/anlegg, forretningsmessige tjenesteyting etc.) - under/overdekning, mulig imports substitusjon.
- Lokale tjenester (velferdstjenester, personlig tjenesteyting etc.)

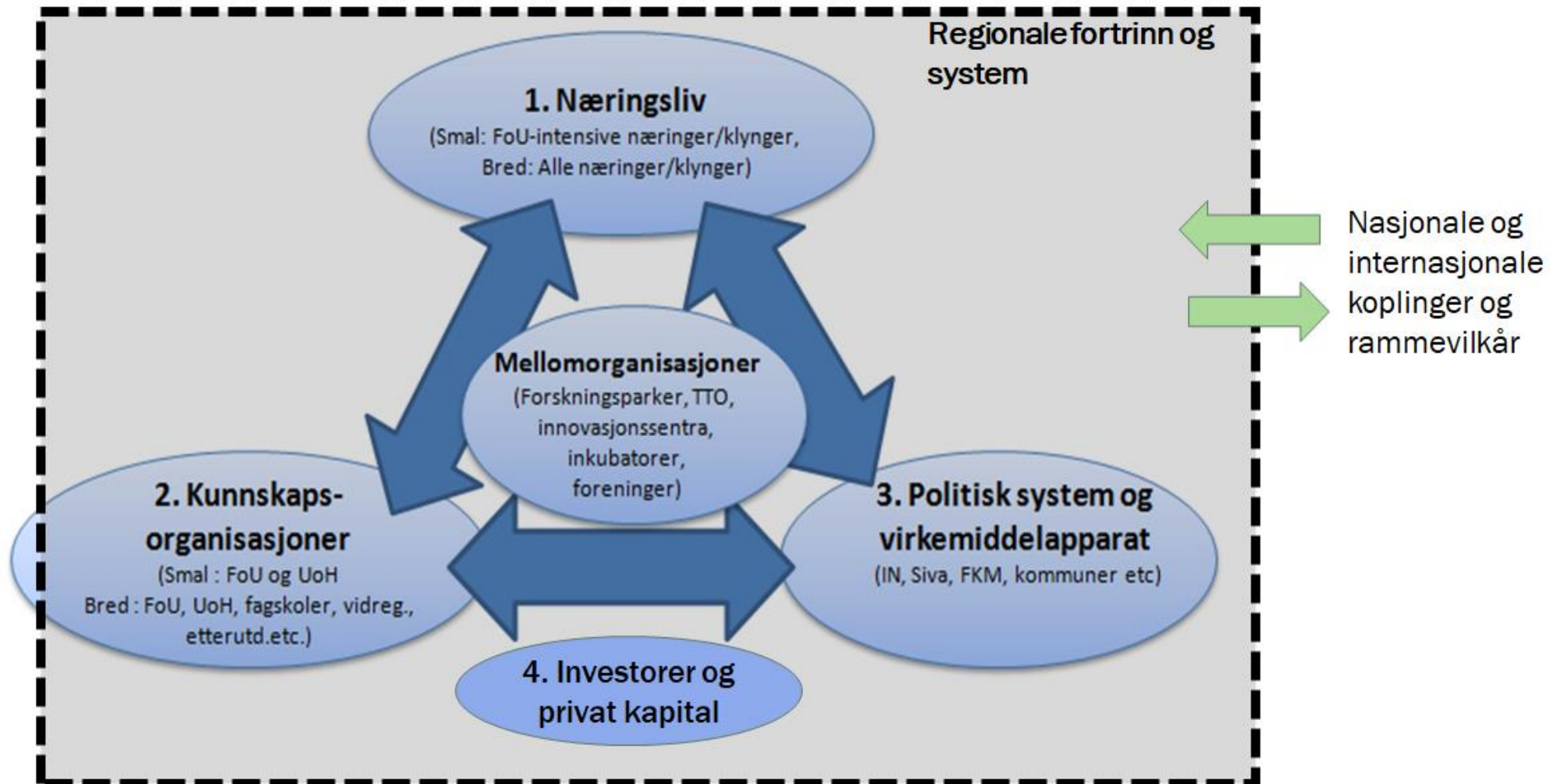
B. Attraksjonskraft :

- **Bosted**
(bosetting, befolkningsutvikling, tilgang på arbeidskraft etc.)
- **Næringssted**
(lokaliserings- og utviklingsbetingelser for ulike næringer etc.)
- **Besøkssted**
(betingelser for opplevelse, handel etc.)

C. Innovasjon, klynger og innovasjonssystem:

- *Oppgradering av etablerte næringer og klynger* (path extension) :
 - forsterker eksisterende regionale spesialiseringer - fare for «innlåsing» og økt sårbarhet
- *Fornyelse og ny næringsutvikling gjennom forgreining* (path renewal):
 - Ny næringsutvikling ved differensiering
 - Nye koplinger og kombinasjoner på tvers av / i mellomrommene til de sterke næringene/klyngene
 - Bidrar til økt beslektet mangfold og mer robust næringsstruktur
- *Utvikling av nytt næringsliv fra «scratch»* (path creation):
 - «Spin-offs» fra forskningsmiljø, innflytting av bedrifter, lokalt entreprenørskap

Regionalt innovasjonssystem

Regional innovasjonspolitik

➤ **Klassisk innovasjonspolitik - fokusområder:**

- Generelle tilrettelegging for entreprenørskap og innovasjon
- Stimulere koplinger mellom kunnskapsmiljø og næringsliv
- Oppgradere sterke næringer/klynger

➤ **Smart spesialisering (differensiering) som fornyelsesstrategi :**

- Mer konsentrert innsats for *ny næringsutvikling* forankret til regionale fortrinn
- «Entreprenørielle oppdagelser» i mellomrommene til de sterke næringene/miljøene
- Offentlig og privat samhandling
- Bedrifts-, kunnskaps- og virkemiddelentreprenører
- Vilje til å prøve ut nye muligheter, prøve og feile

2.2. Bedrifts- og næringsutviklingen påvirkes mye *av regional kontekst - og har også regionale effekter:*

- Bedrifter og næringer er ofte forankret til *regionale arbeidsmarkeder, kompetanse- og næringsmiljøer som går utover kommunegrenser, og på tvers av kommune- og fylkesgrenser.*
- *Egenskaper ved de regionale arbeids-, service- og boligmarkedene, er viktigere for bedrifters lokaliseringsvalg, vekst- og utviklingspotensialer, i funksjonelle regioner enn slike egenskaper i enkeltkommuner.*
- *Samarbeid med innovasjonspartnere regionalt er svært viktig for innovative bedrifter, som for øvrig også ofte kombinerer dette med samarbeid nasjonalt og til dels internasjonalt (iflg. SSB/CIS m.fl.)*
- *Velfungerende regionale innovasjonssystemer (RIS) styrker bedrifter og næringers innovasjons- og vekstevne. Systemenes egenskaper påvirkes av offentlig politikk og virkemidler på ulike nivå – også lokalt/kommunalt.*

2.3 Hva slags regionalt nivå for en stedsbasert regional næringspolitikk ?

- **Fylkeskommunene** blir ofte noe for store, og **kommunene** ofte for små, som funksjonelle enheter for å utvikle skreddersydd, stedsbaserte næringsstrategier tilpasset enkeltregioners fortrinn og muligheter.
- **Bo-, arbeids- og serviceregioner** (BA) har integrerte by/sentra og omland ofte i ulike kommuner og der utviklingen er gjensidig avhengig og påvirket av hverandre. Slike regioner og liknende enheter er ideelt sett mest fornuftige enheter for å utvikle skreddersydde regionale næringsstrategier.
- **Krever forpliktende langsiktig samarbeid** mellom kommuner, og har fordel av felles ledelse, utviklingsenhet som kan orkestrere samhandling mellom offentlige aktører, offentlige og private aktører.
- Særlig **relevant i landets mange små- og mellomstore byregioner**. Noe mer utfordrende i enkelte storbyregioner og spredtbodde regioner uten sentra.

3. Forhold som *hemmer og fremmer regionalt samarbeid* om næringsutvikling mellom kommuner

4.1 Kommunene - mulige roller på regionalt nivå ?

Kommunene kan gjennom regionalt lederskap og samarbeid med fylkeskommune og statlige institusjoner (IN, NFR m.m.) styrke grunnlaget for innovasjon og næringsutvikling i sine kommuner og regioner når det gjelder:

1. Utvikle felles strategier basert på felles kunnskapsgrunnlag om fortrinn og muligheter for bærekraftig innovasjon og næringsutvikling
2. bedre infrastrukturer og lokaliseringsbetingelser
3. arbeide for å tilpasse utdanningstilbud til behov i arbeids- og næringslivets lokalt/regionalt
4. tilrettelegge for bedre kunnskapsutveksling mellom bedrifter, kunnskapsmiljø, virkemiddelaktører og sivilsamfunnet
5. stimulere entreprenørskap og innovasjon til mer bærekraftig næringsutvikling
6. fellestiltak for å styrke regional attraktivitet (bosetting, næring og besøk)
7. innovative (offentlige) anskaffelser
8. bidra til bedret koordinering av virkemidler og utviklingstiltak lokalt-regionalt

Faktorer som fremmer samarbeid mellom kommuner om næringsutvikling

1) Regional samhörighet /«integrasjon»

- Integrert by-omland, felles bo-/arbeids-/servicemarkeder
- Tradisjoner for samarbeid og/eller gode samarbeidserfaringer

2) Kommunene oppfatter seg/hverandre som «likestilte»

- «Hver en stemme uavhengig av størrelse»

3) Felles forståelse og interesse av samarbeidets mål og nytte

- Felles kunnskapsgrunnlag og forståelse av felles utfordringer og muligheter
- Gjensidig forståelse for hverandres spesialiteter, ulikheter og komplementaritet
- Felles oppfatning om et «positiv-sum-spill» (mer enn «nullsum-spill»)

4) Aktiv deltakelse/medvirkning fra andre enn bare kommunale aktører i regionen

- Kunnskapsinstitusjoner, næringsliv, andre virkemiddelaktører kan være viktige
- Koplinger også ut av regionen kan gi viktig tilskudd

5) Regionalt lederskap med god forankring og oppslutning fra alle kommunene

NIBR

By- og region-
forsknings-
instituttet

Faktorer som hemmer samarbeid mellom kommuner om næringsutvikling

1) Svak regional samhörighet eller «integrasjon»

Kommunene representerer ikke felles bo-, arbeids- og serviceregion eller mangler gode erfaringer med /tradisjoner for samarbeid, store geografiske avstander i kommuner og regioner

2) Skjeve maktforhold og ujevn tilgang på utviklingsressurser og prioriteringer blant kommunene

3) Mangelfull interesse, deltakelse og drahjelp fra andre aktører enn de kommunale aktørene

Næringsliv, kunnskapsinstitusjoner eller virkemiddelaktører er fraværende eller bidrar svakt til å utvikle samarbeidet

4) Enkeltkommuner har sagt «ja» til for mange samarbeid og nettverk til tross for at man mangler kapasitet til mye av dette.

5) Nasjonal politikk, styringssignaler eller reformer som bidrar til å undergrave tillit, evne eller vilje til samarbeid mellom kommuner i funksjonelle regioner

NIBR

By- og region-
forsknings-
instituttet

5. Konklusjoner:

1. *Behov for styrket samarbeid mellom kommuner i utvikling av en stedsbasert, regional næringsstrategi uavhengig av kommende kommune- og fylkesgrenser.*
2. *Kommunene blir for små og fylkene ofte for store og ufunksjonelt avgrenset, til å kunne utvikle kraftfulle, skreddersydde næringsstrategier tilpasset regionale fortrinn og muligheter*
3. *De funksjonelle bo-, arbeids- og serviceregionene er relevante samfunnsregioner for utvikling og iverksetting av slik skreddersydd nærings- og innovasjonspolitik og -strategier.*
4. *Krever forpliktende samarbeid mellom kommunene, og koordinering med strategiske planer i kommuner og fylker. Fordel med kommuneregional ledelse og felles utviklingsenhet m.m., men kan organiseres på ulike måter.*
5. *Faktorer som fremmer regionalt samarbeid på felt er blant annet regional samhørighet, felles forståelse av mål og nytte, god kommunal forankring og deltakelse av andre aktører (kunnskapsmiljø, næringsliv, VMA)*
6. *Faktorer som hemmer regionalt samarbeid på feltet er blant annet svak regional samhørighet, skjev maktbalanse mellom kommuner, fravær av deltakelse fra viktige aktører (kunnskapsmiljø, næringsliv, VMA for øvrig)*

NIBR

By- og region-
forsknings-
instituttet

Takk for oppmerksomheten !

NIBR

By- og region-
forsknings-
instituttet